

Әлеуметтік маңызы бар аурулар

**Денсаулық сақтау саясатты және
басқару кафедрасының доценті м.ғ.к,
Абдукаюмова Умитжан Асылбековна**

2007 жылдың мәліметтері бойынша Өмір ұзақтығының (64 жылы) көрсеткіші бойынша Қазақстанның бәсекеге қабілеттілік глобалды индексінің рейтингі 101 құрайды. Әлеуметтік маңызы бар аурулар 2008 жылы 67,11 жас деңгейде болады. Өмір ұзақтығының төмендеуі және экономикалық шығынды ҚР әлеуметтік маңызы бар аурулар алып келеді.

Қоршаған орта үшін ұсынылатын қауып қатерлер аурулары және әлеуметтік маңызы бар аурулар тізбесі бекітілген.

30/10/2010

Құжаттың анатациясы: № 2018 2009 жылы 4 желтоқсанында ҚР үкметінің қаулысы бойынша «Қоршаған орта үшін ұсынылатын қауып қатерлер аурулары және әлеуметтік маңызы бар аурулар

- тізбесі бекітілген
1. Туберкулез
 2. Адамның иммунды тапшылық вирусының тасымалдаушысы және адамның адамның иммунды тапшылық вирусымен шақырылған аурулар.
 3. Вирусты гепатит В, С
 4. Қатерлі жаңа түзілімдер
 5. Қантты диабет
 6. Психикалық бұзылыстар және мінез-құлықтық бұзылыстар

**Қоршаған орта үшін ұсынылатын қауып қатерлер
аурулары және әлеуметтік маңызы бар аурулар тізбесі
бекітілген.**

7. Бала ми салы
8. Инфаркт миокардысы (алғашқы 6 айда)
9. Ревматизм
10. Байланыс тіндердің зақымдалу жүйесі
11. Орталық жүйке жүйесінің тұқым қуалау –
дегенеративті аурулар
12. Орталық жүйке жүйесінің демиелинизирленген
аурулар

Аурулар тізімінде ,сонымен қатар қоршаған ортаға
қауып төндіретін жыныстық қатынас арқылы берілетін
инфекциялық ауруларда жатады.

ДДҰ- ң концепциясына сай

Денсаулықты нығайту(health promotion) — бұл, *денсаулықты нығайту мен қадағалауға көмектесетін үрдіс*. Денсаулықты нығайтудың негізгі принциптері : шешім қабылдайтын қызметкерлердің сенімдігі, сектораралық ынтымақтастық, халықтың бұл бағытқа қарай жылжуы, тұрғылықты бірлестіктердің «тек адамдарға емес, бірақ адамдармен бірге» қағидасына сай жұмыс істеуі. Денсаулықты нығайту жұмысның ең негізгісі ол халықтың өз денсаулығына жағымды көз қараста қарауы болып саналады.

Денсаулыққа жағымды қарау(positive health attitude)—Жеке дара индивидтің(топтың, қоғамның) бірашама тұрақты салауаттыт өмір салты мен, мінез құлықтың жағымды жаққа ауысуына мен оптималды денсаулық жағдайына жеткізуге бағыттаған позиция

Денсаулық сақтау (health protection)

(кей кезде «денсаулықты қорғау») [МЗ].

Әр бір жеке адамның, жанұяның, қоғамның денсаулығын сақтауға, өмір сүру ұзақтығын нығайтуға бағытталған емдік медициналық, ғылыми, санитарлы-эпидемиологиялық, құқықтық, әлеуметтік, мәдени, саясаттық, экономикалық шаралар жиынтығы

Халықтың денсаулығын қорғау мен нығайту негізінде

аурулардың профилактикасы(diseases prevention)

— Адам денсаулығындағы ауытқулар мен аурулардың дамуын, өршуін тоқтатуға, алдын алуға, және ауырып қалу riskі мен аурудың зардаптарын азайтуға бағытталған медициналық және медициналық емес жүйе шаралары.

Профилактика

(prophylaktikos – алдын алушы немесе сақтаушы) -- термині, қауіп қатер факторлары бар кез келген құбылысты алдын алу немесе жоюды білідіреді

- **қоғамдық**
- **жеке немесе индивидуальді**

*Денсаулық сақтау жүйесі арқылы жүзеге асырылатын профилактикалық шаралар-
медициналық профилактика деп аталады*

Бөлінуі біріншілік, екіншілік және үшіншілік профилактика, немесе реабилитация (денсаулықты қайта қалпына келтіру).

Профилактика түрлері

3.1 Біріншілік профилактика

Біріншілік профилактика -- аурудың дамуы мен даму факторларын алдын алатын шаралар жүйесі (вакцинация, еңбектің және демалыстың тиімді режимі, тиімді және сапалы тамақтану, физикалық активтілік, қоршаған ортаны қорғау және т. б.). Іс шаралардың бір қатары түрлері мемлекет көлемінде жүзеге асырылады

3.2 Екіншілік профилактика

Екіншілік профилактика -- аурудың пайда болуы мен ұшығуына және рецидивіне әкеп соқтыратын факторларын жоюға бағытталған комплексті шаралар жүйесі (стресс, иммунитеттің әлсіреуі, кез келген ағза жүйесіне әдеттен тыс жук түскенде) Екіншілік профилактиканың ең эффективті тәсіліне диспансеризация жатады. Диспансеризация ауруды алдын алуға, емдеуге және динамикалық бақылауға бағытталған комплексті шаралар жүйесі,

3.3 Үшіншілік профилактика

Кейбір мамандар үшіншілік профилактиканы аурудың реабилитациясына бағытталған комплексті шаралар жүйесі деп анықтайды

Біріншілік профилактика(primary prevention) [М3] —Әр индивидттің кәсіптік , жастық , әлеуметтік және аумақтық ерекшеліктеріне сай ағза жүйесі жұмысының ауытқуларын алдын алуына бағытталған медициналық және медициналық емес комплексті шаралар.

Біріншілік профилактикаға әр түрлі компоненттер кіреді:

- адам ағзасына кері әсері бар факторларды төмендету (атмосферадағы ауа , ауыз судың, тамақтану спасын көтеру, демалыс пен жұмыс істеу , өмір сүру деңгейіне әсері бар факторлар), экологиялық және санитарлық-гигиеникалық скрининг өткізу;
- салауатты өмір салтын қалыптастыру;
- денсаулыққа креі әсері бар мінез-құлық және басқа да факторларды анықтау мен алдын алу мақстаныда прфилактикалық медициналық қаралулар жүргізу
- проведение иммунопрофилактики различных групп населения;

Біріншілік профилактиканың ең басты компоненті салауатты өмур салтын қалыптастыру болып саналады. **Салауатты өмір салты(healthy life style)**
[М3]

Салауатты өмір салтын қалыптастыруда оны насиқаттаудың маңызы зор. Салауатты өмір салтының (СӨС) мақсаты халықтың өмір сүру деңгейін, өмір сүру ұзақтығын және денсаулығын нығайтуға бағытталған гигиеналық мінез құлқын қалыптастыру болып табылады

Бұл мақсатқа жету үшін келесі тапсырмалар орындалу тиіс

- Халықтың барлық әлеуметтік жастық топтарын СӨС туралы керекті медико-гигиеналық ақпаратпен қамтамасыз ету;
Мемлекеттік және қоғамдық мекемелерді СӨС қалыптастыруға шарттарыды жасауға ынталандыру;
- барлық медициналық қызметкерлердің санитарлы-ақпараттық және тәлімдік жұмыстарға тарту;

Денсаулықты сақтауға ынталандыратын насиқаттау факторлары:

- еңбек гигиенасы ;
- сау нәсіпқорлық;
- рациональді тамақтану;
- жеке дербес гигиена;
- демалыс гигиенасы ;
- үйлесімді қозғалыстық режимі;
- физкультура және спорт;
- күйзеліспен күресу ;
- өзін-өзі шынықтыру;
- некелік қатынастың гигиенасы, соның ішінде отбасынын жоспарлау;
- психогигиена;
- медико-әлеуметтік активтілік;
- қоршаған ортаның гигиенасы.

Екіншілік профилактика(secondary prevention) [М3] Кез келген аурудың дер кезінде пайда болуын, ұшығуын, шиеленісуін, созыламлыға ауысуын, тіршілік әрекеттерінің шектеулерін және әлеуметтік дезадаптациясына соқтыратындерттерді анықтауға мен алдын алуға бағытталған медициналық, әлеуметтік, психологиялық, санитарлы-гигиеналық комплексті шаралар жүйесі.

Екіншілік профилактикаға кіреді:

- *жеке әр бір ауруды және оның жанұя мүшелерін нақты бір ауруға байланысты білімдер мен дағдыларға үйрету, топтық және индивидуальдік консультациялау , мақсатты санитарлы-гигиеналық тәрбие беру;*
- *керекті емдеу сауықтыру шараларды жүргізу мен аурудың дамуы мен денсаулық динамикасын бағалау мақсатында диспансерлік медициналық бақылауларды жүргізу ;*
 - *мақсатты сауықтыру мен профилактикалық емдеу курстарын жүргізу, соның ішінде емдік тамақтану және санатролы-курорттық , емдік массаж бен басқа да емдік профилактикалық шаралар;*
 - *денсаулық жағдайына байланысты медико-психологиялық адаптациялық жұмыстарды жүргізу;*

Үшіншілік профилактика немесе реабилитация
(денсаулықты қайта қалпына келтіру)
(rehabilitation) [МЗ] —

адамның тіршілік әрекетінің шектеулері мен жоғалтқан функцияларына байланысты әлеуметтік және кәсіби мәртебенің шектелулерін жоюға мен компенсацияға бағытталған медициналық, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік шаралар жиынтығы

Инфекциялық ауруларды алдын алуға бағытталған іс-шаралар

Жалпы шараларға инфекциялық ауруларды жою мен алдын алуға бағытталған халықтың материалдық әл-ауқаттың көтермелеу, медициналық қамсыздандырудың жақсарту, медицина мен еңбек және демалыс шарттарын жақсартуға бағытталған мемлекеттік шаралар жатады

Арнайы шараларға емдік профилактикалық кәсіпкерлер мен санитарлы-эпидемиологиялық мекемелермен жүргізілетін шаралар жатады. Айрықша қауіпті инфекциялар инфекциялара кезінде профилактикалық шаралар жүйесіне **халықаралық** шаралар да кіреді.

3) Халықтың инфекцияларға сезімталдығын жою шарлары.

Қазіргі уақытта барлық профилактикалық шаралар үш топқа ірітеледі : **санитарлық-гигиеналық, дезинфекциялық, дезинсекциялық.**

Инфекциялық емес және кәсіптік аурлуардың алдын алуына кіреді

- 1) ауруға шалдықтыратын мінез-құлық факторлардың алдын алу үшін халықтың медициналық сауатылығын көтеру :**
 - дұрыс тамақтану мен салауатты өмір салтын насихаттау ;**
 - бұқаратты ақпараттық құралдар арқылы халықты ауруларды алдына алатын бағдарламалармен хабарладныру ;**
 - инфекциялық емес созылмалы аурулармен ауыратын ауруларды өзі-өзіне көмектесу жолдарына үйрететін денсаулық мектептерін ұйымдастыру;**
- 2) санитарлық-эпидемиологияда қызметте істейтін қызметкерлерді мен мемлекеттік органдарда жұмыс істейтін қызметкерлерді және бекітілген бір аулаға халықты кәсіптік аурулармен ауруын алдын мен мониторингтеу мақсатында біріншілік медико –санитарлық мамандардың бақылауы.**

- **3) мемлекеттік және басқа да органдармен жеке кәсіпкерлердің өкілеттілігін қолдана отырып әр түрлі ауруға шалдығу riskтерін минимизациялау.**
- **4) созылмалы инфекциялық емес және кәсіптік аурулары бар ауруларды анықтау мақсатында халық ішінде медициналық қаралуларды мен скринингтерді өткізу.**
- **5) Созылмалы аурулары мен кәсіптік аурулары бар жеке азаматтық санаттарға әлеуметтік медициналық реабилитация мен қоса дәрілік заттармен амбулаторлық емді қамтамасыз ететін динамикалық бақылау мен уақытылы ем ем шараларын жүргізу**

Назарларыңызға рахмет